

Ek som beskrivits försiktigt för att minska risken att den trillar omkull.

Gammal ek som har frihuggits från kringväxande träd och buskar.

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Skyddsvärda träd

Vad gör Länsstyrelsen för träden?

För att bevara de gamla grova träd som finns kvar och samtidigt gynna alla de arter som är beroende av dem har Naturvårdsverket tagit fram ett åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet.

Länsstyrelsen vill öka medvetenheten och kunskapen kring vård av träd, genom till exempel kurser och information. Vi har tagit fram så kallade värdekärnor och värde-trakter för skyddsvärda träd. Det är områden där det finns så många skyddsvärda träd att hotade arter har en chans att överleva på sikt. Du kan se om dina träd står i en värdekärna eller värde-trakt genom att titta i Länsstyrelsens informationskarta på www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland.

Kontakta oss

Vill du kontakta oss kan du göra det via kontaktformuläret på: www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland, välj Kontakta oss.

Lästips

Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Ladda ner från Naturvårdsverket: www.naturvardsverket.se.
www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland: sök på skyddsvärda träd och välj information. Här finns information, filmer och broschyrer om bland annat skötsel, grävning, hamling och askskottsjuka.

"En ek växer i 300 år, lever i 300 år och dör i 300 år."

Levande historia

Tänk om gamla träd kunde tala! Vilken omvälvande tidsresa de har varit med om – från ett utpräglat bondesamhälle till det moderna samhälle vi lever i idag. I stora delar av Europa är gamla, grova träd en mycket sällsynt förekomst. Det finns grova träd kvar i Storbritannien och på bergssluttningarna i Syd- och Mellaneuropa, men i Centraleuropa är de flesta borta. Sverige är ett av få länder där det fortfarande finns många gamla träd. Det betyder att vi i Sverige har ett internationellt ansvar för att ta hand om våra gamla träd.

Ända från de medeltida landskapslagarnas tid och in på 1800-talet var det förbjudet för alla utom adelsmän att avverka eller skada ekar. Ekarna ansågs bland annat ha nationell betydelse som framtida skeppsvirke. Eftersom ekarna försämrade växten i ångar och åkrar var de inte alltid väl sedda, så när förbudet upphävdes helt 1875 avverkades många. Idag har vi därför ganska få gamla träd kvar i det svenska landskapet jämfört med vad som fanns på Linnés tid.

Bostad för många

Förutom att gamla träd är levande kulturminnen hyser de en rik mångfald av liv. Gamla och grova träd har särskilda egenskaper som yngre träd saknar. De får till exempel större håligheter, grövre bark och längre nedbrytningstid som döda. Hundratals arter lever i eller på träden. Orsaken till artrikedomen är framförallt att ett gammalt träd kan erbjuda en

mängd olika livsmiljöer. En art lever till exempel enbart på tunna grenar i kronan, andra enbart på grov bark i skuggiga lägen.

Död men inte livlös

Död ved är viktigare än man kan tro. Man räknar till exempel med att cirka 70 procent av Sveriges hotade insektsarter lever i död ved någon gång under sin livscykel. Död ved är även viktig för många svampar, lavar och mossor. Fåglar och fladdermöss hittar bohål i ihåliga trädstammar. Den allra bästa döda veden sitter dock kvar på levande gamla träd.

Hoten mot skyddsvärda träd

De största hoten mot gamla lövträd och dess stora naturvärden är igenväxning (beskuggning) och avverkning. Jätteekar och andra stora vidkroniga lövträd behöver stå fritt från konkurrerande träd för att må bra.

Betesmarker och ångar där skötseln upphört växer igen med sly. I takt med igenväxningen dör successivt de låga grenarna, trädet försvagas och det finns risk att det dör i förtid. Kringväxande träd och buskar konkurrerar dessutom med rötterna om vatten och näring. Att köra med tunga maskiner under trädkronan kan också skada rötterna. Träden kan även ta skada om betesdjur gnager av barken. Undvik att gräva inom ett område motsvarande 15 gånger stammens diameter.

Trädsjukdomar är också ett hot, till exempel askskottsjuka. Rådet är så länge är att behålla alla träd (som inte står farligt) även om de mår dåligt eftersom vissa träd verkar kunna återhämta sig. Tyvärr avverkas många träd innan de hunnit bli gamla. I vissa områden med gammelträd har avverkning av "medelålders" träd skapat ett generationsglapp mellan den gamla och den unga trädgenerationen. Tiden det tar för nya lämpliga boträd att bildas är ofta hundra år och ibland flera hundra år.

Vad menas med skyddsvärda träd?

Jätte-träd – träd grövre än en meter i diameter på smalaste stället under brösthöjd.

Mycket gamla träd – ek, bok, tall, gran äldre än 200 år, övriga trädslag äldre än 140 år.

Grova hålträd – träd grövre än 40 centimeter som har en väl utvecklad hålighet i stammen.

Bilder från vänster och nedåt:

Klätterträd – gamla träd är viktiga för växter och djur men även för människor • En arborist beskär en gammal ek i Västra Tunhems naturreservat • Rutsinn, en vedlevande svamp • Svart guldbagge • Nöttråka • Lunglav växer gärna på gamla träd • Ekoxe, en skalbagge som är beroende av död ved för att överleva • Oxtungsvamp, en sällsynt svamp som trivs på ek • Almlav •

Foto: Länsstyrelsen

NIO SAKER DU KAN GÖRA

- Spara gamla lövträd och se till att de kan leva vidare så länge som möjligt.
- Om ett gammalt träd riskerar att falla är ofta beskärning ett bra alternativ till att fälla hela trädet.
- Låt gärna döda träd vara kvar i landskapet om det är möjligt.
- Bevara och vårda yngre träd som kan bli framtidens gammelträd.
- Håll fritt från unga träd som växer in i kronan på gamla träd. Ofta är det bra om en zon på cirka fem meter runt kronan är fri från sly och yngre träd.
- Bete eller slätter bidrar till att skapa en öppen miljö där trädens kronor kan breda ut sig.
- Det är bra med ett varierat buskskikt med taggiga och blommande buskar. I betade marker sker ofta förnygring av lövträd inne i buskage.
- Undvik att elda, köra med tunga maskiner, plöja eller utföra grävarbeten under trädets krona samt om möjligt i en skyddszon på cirka fem meter utanför kronan.
- Om ett grovt träd måste avverkas, lägg då ut det döda trädet på en lämplig plats. Det kommer att bli en viktig livsmiljö för flera arter.

